

Приведені основні положення вже випробувані на практиці і дали позитивні результати.

Висновки

Отже, на сьогодні, по-перше, не вирішена проблема щодо побудови структури системи управління якістю, не побудована модель простору управління якістю, відсутні підходи до визначення всіх задач управління якістю.

У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що для удосконалення будь-якої системи, в тому числі системи управління якістю, необхідно визначити множину задач управління, без розв'язання яких неможливе досягнення поставлених перед організацією цілей. Своєю чергою, визначення множини об'єктивно існуючих задач управління вимагає побудови чіткої структури системи управління за певними ознаками. Для цього доцільно застосувати метод декомпозиції. Результатом його застосування стане повний перелік існуючих задач управління, задачі при цьому не матимуть перетинів, тобто будь-яке рішення остаточно може прийматися лише в одній задачі управління, розмір задач не повинен перевищувати потужності відповідного органу управління, а також при формуванні множини задач будуть відображені змістовні та інформаційні зв'язки між задачами як по горизонталі, так і в ієрархічній структурі.

Список використаних джерел

1. Алімов А.Н. Конкурентоспроможність національної економіки / А.Н. Шаповал, В.Н. Ємченко / АН України. Ін-т економіки. – К., 2001. – 59 с.
2. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. – На заміну ДСТУ ISO 9000–2001; надано чинності 2008.01.01. – К.: Держспоживстандарт України, 2008. – V, 29 с.
3. Джеймс Харрінгтон. Управление качеством в американских корпорациях: Сокр. пер. с англ. / Авт. вступ. ст. и науч. ред. Л.А. Конарева / Д. Харрінгтон. – М.: Экономика, 1990. – 272 с.
4. Джуран Д. Все о качестве: Зарубежный опыт / Д. Джуран. Вып. 2. Высший уровень руководства и качество. – М., Изд-во стандартов, 1993. – 45 с.
5. Ершов А.К. Управление качеством: Уч. пособие. – М.: Университетская книга; Логос, 2008. – 288 с.
6. Ефимов В.В. Управление качеством: Учебное пособие. – Ульяновск: УлГТУ, 2000. – 141 с.
7. Исикава К. Японские методы управления качеством / К. Исикава. – М.: Экономика, 1988. – 197 с.
8. Кане М.М., Иванов Б.В., Корешков В.Н., Схиртладзе А.Г. Системы, методы и инструменты менеджмента качества: Уч. пособие. – СПб.: Питер, 2008. – 560 с.
9. Шаповал М.І. Менеджмент якості / М.І. Шаповал. Підручник. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 471 с.
10. Українська асоціація якості [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaq.org.ua>

О.О. НЕПОЧАТЕНКО,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту

Забезпечення фінансової безпеки аграрних формувань

За умови фінансової нестійкості та економічних протиріч виникають передумови та потреба у забезпеченні фінансової безпеки. Адже фінансова безпека сприяє успішному розвитку сільського господарства і забезпеченню продовольчої безпеки в державі. У статті виявлено особливості формування необхідного рівня фінансової безпеки в аграрних формуваннях. Встановлено, що фінансова безпека як стан ефективного використання ресурсів агроформувань виражається системою фінансових показників, високі значення яких свідчать про рентабельність господарювання, наявність достатнього обсягу власних джерел фінансування, ефективність використання залучених джерел та прийнятний рівень забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, захист, фінансова стабільність, рентабельність, аграрні формування.

При фінансовій неустойчивости и экономических противоречиях возникают предпосылки и потребность в

обеспечении финансовой безопасности. Ведь финансовая безопасность способствует успешному развитию сельского хозяйства и обеспечению продовольственной безопасности в государстве. В статье выявлены особенности формирования необходимого уровня финансовой безопасности в аграрных формированиях. Установлено, что финансовая безопасность как состояние эффективного использования ресурсов агроформирований выражается системой финансовых показателей, высокие значения которых свидетельствуют о рентабельности хозяйствования, наличии достаточного объема собственных источников финансирования, эффективности использования привлеченных источников и приемлемом уровне обеспечения финансовой безопасности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовая безопасность, угроза, защита, финансовая стабильность, рентабельность, аграрные формирования.

Subject to financial instability and economic contradictions arise prerequisites and the need to ensure financial

security. For financial security contributes to the successful development of agriculture and ensure food security in the country. The article revealed features of formation of the required level of financial security in agrarian formations. Established that financial security as a condition of resource-efficient agricultural enterprises expressed the system's financial performance, high value which indicates the profitability of entities, a sufficient amount of the irfunding sources, efficient use of borrowed sources and provide an acceptable level of financial security entities.

Keywords: financial security, threat protection, financial stability, profitability, agrarian formation.

Постановка проблеми. Однією із найважливіших умов забезпечення стійкого зростання аграрного сектору економіки України та формування позитивних результатів фінансової діяльності аграрних формувань є існування ефективної системи фінансової безпеки, яка забезпечить захист агроформувань від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Фінансова безпека аграрних формувань залежить від стану фінансової безпеки країни. Забезпечення фінансової безпеки країни є особливо актуальним для країн із транзитивною економікою, в яких система державних фінансів не є досить стійкою, що, зокрема, стосується і України. В даний час фінансова безпека України знаходиться під загрозою. Адже всі складові забезпечення фінансової безпеки знаходяться в незадовільному стані [4]. Банківська система України належить іноземним інвесторам, не створена єдина податкова система, постійною є розбалансованість державного бюджету. Все вищезазначене створює загрозу фінансовій безпеці України, а отже і фінансовій безпеці аграрного сектору як одного з основних компонентів економіки держави. Це визначає актуальність проблеми дослідження постійної зміни факторів середовища та розроблення заходів забезпечення фінансової безпеки аграрних формувань.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Важливою умовою забезпечення сталого розвитку аграрних формувань як господарських систем виступає фінансова безпека їхньої діяльності. Інструментарій регулювання та управління фінансовою безпекою розроблений і удосконалений О. Амошею, Н. Андреевою, О. Ареф'євою, Б. Буркинським, О. Гривківською [2], О. Гудзь [3], А. Сухоруковим [4], Б. Пасхавером, Н. Прокопенко, В. Трегочуков, С. Харічковим, А. Чупісом [5] та ін.

Незважаючи на наявність наукових розробок щодо забезпечення та управління фінансовою безпекою загалом, деякі проблеми, зокрема у сфері фінансової безпеки аграрного сектору, й надалі залишаються не розв'язаними. Так, у наукових дослідженнях не розглядається комплексне питання забезпечення фінансової безпеки, де пов'язуються економічні, технічні та операційні цілі як складові процесу функціонування аграрних формувань, що орієнтовано на досягнення фінансово-економічної ефективності їх діяльності. На основі системного підходу до аналізу трактування

поняття «фінансова безпека» вказаними дослідниками визначено, що вона є особливим станом системи, а також окремим напрямом економічної науки. Аграрне формування розглядається як господарська система, що потребує підтримки стійкого розвитку в умовах впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на підставі своєчасного попередження впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. Загроза для господарської системи – це конкретна небезпека, що створює перешкоди в її функціонуванні задоволенні її економічних інтересів.

Проблеми фінансової безпеки останнім часом набули неабиякого значення. Фінансова безпека як поняття все частіше розглядається не в контексті економічної безпеки, як це було раніше. Фінансова складова економічної безпеки посіла домінуючу позицію в сучасній економіці, яку можна охарактеризувати нині як економіку, управління якою здійснюється фінансовим чином, за допомогою фінансових механізмів, фінансових важелів, фінансових стимулів з метою досягнення фінансової мети. Водночас фінансова безпека залишається найважливішою частиною економічної безпеки, оскільки право визначення стратегічного розвитку належить лише тому, хто направляє грошові потоки.

Метою статті є виявлення особливостей формування необхідного рівня фінансової безпеки в аграрних формуваннях.

Виклад основного матеріалу. Проблеми фінансової безпеки за сучасних умов виявляються в економічних показниках галузі, фінансовому стані суб'єктів господарювання, їх ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності, зміні структури фінансування, зниженні конкурентоспроможності галузі та послабленні позицій аграріїв у формуванні продовольчої безпеки, незважаючи на зростання рівня рентабельності основної діяльності за останні роки.

Ринок як система господарювання передбачає використання нових фінансових методів, що прийшли на зміну застосовуваним у командно-адміністративній економіці, які ґрунтуються не просто на беззбитковості діяльності аграрних формувань, а на формуванні у них такої кількості фінансових ресурсів, яка б забезпечила максимальні можливості з формування прибутку аграрних формувань за будь-якого типу орієнтації на нього (одержання максимального прибутку, задовільного, мінімального або відсутність збитків при дотриманні неприбуткової мотивації) [1]. Тому такий метод реалізації фінансового механізму діяльності агроформувань, як фінансове забезпечення, виконує навантаження не тільки формування фінансових ресурсів, тобто фінансування діяльності, а й забезпечення діяльності ними, тобто містить елемент достатності сформованих фінансових ресурсів.

Головна мета фінансової безпеки – гарантувати найбільш ефективно використання ресурсів аграрних формувань для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам [5].

Тому основними функціональними цілями фінансової безпеки слід вважати такі:

- забезпечення безпеки капіталу та майна аграрних формувань;
- забезпечення фінансової стійкості, незалежності;
- досягнення конкурентоспроможності та високого рівня економічного потенціалу;
- досягнення високого рівня менеджменту, оптимальної організаційної структури управління агроформуванням;
- правова захищеність господарської діяльності аграрних формувань.

Фінансова безпека аграрного формування характеризується сукупністю показників, а саме: ліквідністю, рентабельністю діяльності, платоспроможністю і фінансовою стійкістю, діловою активністю, ринковою стійкістю (ефективністю використання майна), інвестиційною привабливістю.

Система забезпечення фінансової безпеки аграрних формувань може бути побудована на основі таких принципів [1]:

1. Пріоритет заходів попередження. Зміст цього принципу полягає у своєчасному виявленні тенденцій і передумов, що сприяють розвитку загроз фінансовому стану аграрних формувань.

2. Законність. Заходи фінансової безпеки аграрних формувань розробляються на основі та в межах діючого нормативно-правового регулювання.

3. Комплексне застосування коштів. Для забезпечення фінансової безпеки використовуються всі наявні в розпорядженні аграрних формувань майнові та фінансові ресурси.

4. Координація та взаємодія ззовні й усередині аграрних формувань. Протидія загрозам здійснюється завдяки об'єднанню зусиль усіх підрозділів і служб агроформувань.

5. Компетентність. Топ-менеджмент та працівники фінансового відділу мають вирішувати питання фінансової безпеки на високому професійному рівні.

6. Системність. Цей принцип припускає врахування всіх факторів, які здійснюють вплив на фінансову безпеку аграрного формування.

Загальна оцінка фінансового забезпечення аграрних формувань полягає в тому, що:

- власні фінансові ресурси аграрних формувань є обмеженими, оскільки основні засоби характеризуються високим рівнем спрацьованості, деформовано занижені витрати не забезпечують потенційних урожаїв сільськогосподарських культур та продуктивності худоби, істотний вплив на що справляють кліматичний фактор та їхні природні можливості. Отже, аграрний сектор, який вимагає високотехнологічного обладнання для виробництва необхідної кількості конкурентоспроможної продукції, вирішити цю проблему шляхом використання коштів амортизаційного фонду, сформованого за рахунок нарахування амортизації на фізично і морально зношені основні засоби, реально зменшеного до того ж інфляцією, не зможе. Водночас прибутків галузі, незважаючи на вищий, ніж за іншими видами економічної діяльності, рівень рентабельності, недостатньо для виробництва

конкурентоспроможної на товарних ринках продукції, а тому переважаюча частина аграрних формувань частіше формує нерозподілений прибуток, аніж витрачає його на розвиток виробництва, оскільки розміри останнього потребують його нагромадження протягом певного періоду [3];

- користуватися кредитами може не кожне аграрне формування з тієї причини, що при перевищенні рівнем відсоткової ставки (навіть з урахуванням дії пільгового механізму кредитування виробників-аграріїв) рівня рентабельності господарюючого суб'єкта виникає ситуація значних фінансових втрат при споживанні дорогих позичених коштів, що призводить до пониження раніше досягнутого рівня рентабельності або появи збитку. Крім того, високий рівень ризику кредитування сільського господарства за умов кризових явищ не стимулює активізацію банками кредитної діяльності у згаданому секторі економіки, що, своєю чергою, вимагає альтернативних джерел кредитування.

Таким чином, ситуація, що склалася на даний час в аграрному секторі, вимагає реалізації заходів, які б поліпшили фінансове забезпечення сільського господарства шляхом збільшення вхідних грошових потоків, зокрема прибутку галузі, поліпшення кредитування виробництва, залучення фінансових ресурсів за допомогою випуску акцій та отримання цільових надходжень з бюджету [2].

Основною формою фінансового забезпечення у аграрному секторі залишається самофінансування. Саме за рахунок власних коштів юридичних і фізичних осіб забезпечуються потреби простого і розширеного відтворення. Проте незаперечним є факт щодо необхідності кредитного забезпечення діяльності галузі, особливості функціонування якої створюють об'єктивні передумови залучення кредитів і вимагають ефективного їх використання. Мало того, аграрії гостро відчують потребу в кредитах, а можливості залучити їх через свою високу ризикованість, низьку кредитоспроможність та платоспроможність мають обмежені. Тому дана проблема вимагає і в подальшому фінансового регулювання її вирішення з боку держави (створенням фондів підтримки для задоволення інтересів всіх суб'єктів: виробників-аграріїв з позиції безперервності фінансування їх діяльності, виконання виробничої програми та отримання запланованих кінцевих результатів; банків – з позиції отримання ними позичкового відсотка; держави – вирішенням стратегічного завдання – зміцнення її продовольчої безпеки).

Протягом останнього часу набуває поширення спосіб формування фінансових ресурсів у галузі за допомогою випуску акцій.

Головним нематеріальним активом агроформувань є організація їх бізнес-діяльності, що дає змогу позиціонувати агроформування на ринку капіталів як окремі одиниці, що мають цінність для споживачів-інвесторів.

Практика показала, що за сучасних умов це виявився чи не єдиний можливий шлях для залучення сторонніх інвестицій та примноження вартості власного бізнесу. В результаті

українські аграрні формування стали активними учасниками міжнародних ринків капіталу і є безсумнівними лідерами в цьому напрямі в порівнянні з підприємствами інших галузей (особливо після обвалу ринку нерухомості – і гальмування розвитку ріелторських компаній). Так, до початку кризи можна констатувати 12 успішних розміщень капіталу українських агроформувань. У 2009–2012 роках українські агроформування здійснили ще вісім успішних спроб залучення капіталу з міжнародних фондових ринків (єдині серед решти галузей України). Тобто залучення фінансових ресурсів з міжнародних фондових ринків є одним з перспективних шляхів забезпечення відповідного рівня фінансового безпеки аграрних формувань.

При характеристиці основних складових механізму забезпечення фінансової безпеки аграрних формувань необхідно враховувати таке.

По–перше, вони повинні формуватися, зважаючи на його фінансові інтереси: зростання ринкової вартості агроформувань через залучення фінансових ресурсів з міжнародних фондових ринків, максимізація прибутку тощо.

По–друге, враховувати принципи управління фінансовою безпекою агроформувань та дотримуватися господарського законодавства.

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки аграрного формування, що визначають його фінансові відносини, слід віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода).

Важливим елементом забезпечення фінансової безпеки аграрних формувань є інформаційно–аналітична підсистема управління фінансовою безпекою агроформувань, яка має містити такі дані: якісні і кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси і стан їхньої реалі-

зації, стратегічний план забезпечення фінансової безпеки агроформування, якісні і кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план (бюджет).

Висновки

Однією з найважливіших проблем ефективного розвитку аграрних формувань є забезпечення фінансової безпеки. Забезпечення фінансової безпеки вимагає створення в аграрному формуванні власної системи безпеки, що покликана на своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів агроформування та досягнення ним основної мети діяльності. Для забезпечення фінансової безпеки в агроформуванні і можливості передбачення ризиків повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану суб'єкта господарювання, прогнозувати можливі загрози та здійснювати низку заходів із забезпечення стабільності системи фінансової безпеки аграрного формування.

Список використаних джерел

1. Горячева К.С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // Менеджер. – 2004. – №2 (28). – С. 96–103.
2. Гривківська О.В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства: монографія / О.В. Гривківська. – Тернопіль: Астон, 2012. – 340 с.
3. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія / О.Є. Гудзь. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
4. Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави: навч. посіб. / А.І. Сухоруков, О.Д. Ладик. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
5. Чупіс А.В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств / А.В. Чупіс // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – Вип. 2. – С. 36–40. – (Фінанси і кредит).